

Обґрунтування запиту та потреби у створенні УФКС

Бізнес-кейс УФКС

2025

Зміст

Культурна спадщина України коротко в цифрах	3
Ургентні потреби	4
Втрати сектору культурної спадщини	5
Швидка оцінка завданої шкоди	6
Фінансування від міжнародних організацій і донорів в період повномасштабної війни	7
Фінансування з Державного бюджету України на 2025 рік	9
Публічні інвестиції	10
Інвестиції у відновлення нерухомої культурної спадщини від приватних власників та концесії	11
Висновки	13

Дана публікація була створена в рамках проєкту "Розробка та адвокація моделі Українського фонду культурної спадщини", що реалізовується ГС "Центр "Регіональний розвиток"" агенції економічного розвитку PPV за фінансової підтримки Міжнародного фонду "Відродження".

У процесі напрацювання документу було використано аналітичні матеріали проєкту Rapid Expert Support for Culture and Media Policies in Ukraine ([RES-POL](#)).

Авторка обґрунтування **Ольга Сагайдак** - експертка сектору культурної спадщини проєкту "Розробка та адвокація моделі Українського фонду культурної спадщини", голова правління Коаліції дівців культури.

Культурна спадщина України коротко в цифрах

Рухома спадщина:

540 942 одиниць

збереження евакуйовано з
прифронтових і найбільш загрожених
регіонів [станом на лютий 2025](#).

10.3 млн

музейних предметів державної частини
Музейного фонду України зберігаються
на неокупованій частині України.

500 млн. євро

на рік дозволить впродовж 10 років (5
млрд євро) відновити культурну
спадщину, яку пошкоджено внаслідок
російської воєнної агресії війни Росії
проти України (станом на початок 2025),
проводити консерваційні заходи для
колекцій, що повертаються з евакуації,
побудувати фондосховища в найменш
загрожених регіонах, розвивати
компетенції фахівців у сфері
збереження та відновлення культурної
спадщини.

152 тис.

пам'яток культурно-історичної
спадщини на державному обліку.

104 тис.

пам'яток потребували реставрації до
повномасштабного вторгнення.

1482 тис.

пам'яток станом на 25 травня 2025
зруйновано і пошкоджено в результаті
воєнних дій [за даними МКСК](#).

4 млрд. євро

щонайменше треба залучити, щоби
подолати наслідки війни (наявні на
початок 2025) для культурної спадщини.

6 млн.

об'єктів [потребують евакуації](#) (згідно з
даними Міністерства розвитку громад
та територій України це фактично весь
державний музейний фонд
лівобережжя України). Це означає, що
не менше 6 млн предметів
потребуватимуть уваги консерваторів і
реставраторів для повернення в
експозиції.

Ургентні потреби

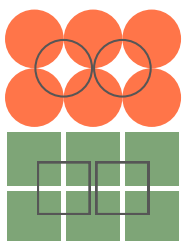
[За даними Міністерства культури та стратегічних комунікацій від 12 квітня 2025](#) потреба в евакуації музейного фонду з Дніпропетровської, Запорізької, Луганської, Миколаївської, Чернігівської, Полтавської, Одеської, Донецької, Херсонської, Харківської, Сумської областей через посилення наступу і бомбардувань з боку Росії стосується 6 мільйонів артефактів.

100 000 м² (300 000 м³)

– збудовані у такому обсязі спеціально обладнані фондобомбосховища (на 1000 предметів потрібно 45 м куб.) вмістять від 6 до 7 млн одиниць збереження державного музейного фонду.

140 млн грн за 1 000 м²

– приблизна вартість будівництва зі спеціальним обладнанням (з огляду на цифри, які назвав у своєму [інтерв'ю голова Державної архівної служби](#) Анатолій Хромов). Отже, загальна вартість потреб на будівництво фондобомбосховищ становить близько 326 млн євро.

Втрати сектору культурної спадщини

[Руйнування в культурі/Damage to cultural infrastructure](#)

Нерухома культурна спадщина

На державному обліку в Україні перебуває 152 тис. пам'яток культурно-історичної спадщини, з яких 56 тис. – пам'ятки історії, 7 тис. – пам'ятки монументального мистецтва, близько 15 тис. – пам'ятки містобудування та архітектури.

[Реєстр пам'яток національного значення.](#)

[Реєстр пам'яток місцевого значення](#)

Станом на кінець 25 березня 2025 року [за даними МКСК](#) за 3 роки повномасштабного вторгнення Росії агресор зруйнував та пошкодив 1419 пам'яток культурної спадщини.

Міністерство культури та стратегічних комунікацій продовжує фіксувати пошкодження пам'яток культурної спадщини й об'єктів культурної інфраструктури в Україні внаслідок повномасштабної російської агресії.

139 пошкоджених пам'яток культурної спадщини – це пам'ятки національного значення, 1184 – місцевого, 96 – щойно виявлені...

Рухома культурна спадщина

Державну частину Музейного фонду України зберігають 651 музей та заповідники – юридичні особи, з них: комунальні – 593; державні – 58 та 1078 музеїв, що діють у складі установ, підприємств, організацій та закладів освіти.

На неокупованій частині України зберігаються 10,3 млн музейних предметів державної частини Музейного фонду України, зокрема і евакуйовані музейні предмети, натомість на тимчасово окупованих територіях залишаються 1,7 млн музейних предметів. (За даними, наданими в преамбулі Стратегії культури 2025-2030, підготовленої МКСК).

Швидка оцінка завданої шкоди

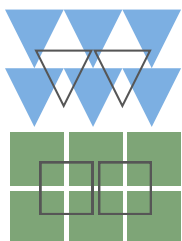
25 лютого Уряд України, Світовий банк, Єврокомісія та ООН презентували [Четверту швидку оцінку завданої шкоди та потреб на відновлення України \(RDNA4\)](#). Звіт визначає обсяг фінансування, необхідний для відновлення та відбудови станом на 31 грудня 2024 року.

Презентована [Rapid Damage Assessment](#) засвідчила, війна у 2022-2024 рр. нанесла шкоди культурі на **3,46 млрд доларів**.

Втрати сектору культури, враховуючи недоотримані доходи через збройну агресію, становлять **24,42 млрд доларів**.

Реконструкція та відновлення культури і туризму наступні 10 років потребуватимуть, за оцінкою RDNA, **10,5 млрд доларів**. Ця сума значно зросла через масштаб атак на культурну спадщину, зокрема і на об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО.

Рухомі культурні цінності зазнали збитків на **193 млн. доларів** – це музеї, архіви, бібліотеки та інші колекції.

Фінансування від міжнародних організацій і донорів в період повномасштабної війни

[UNESCO. World Heritage Fund.](#) На території України знаходиться 8 об'єктів Всесвітньої спадщини.

За даними зі сторінки Facebook UNESCO в Україні, станом на 24 лютого 2025 року ЮНЕСКО мобілізувала понад **74 млн доларів США** для допомоги Україні. Серед основних напрямків - захист культурної спадщини, підтримка журналістів, відновлення наукової інфраструктури та забезпечення безперервності освіти.

[Aliph.](#) З початку повномасштабного вторгнення фонд залучив **11 млн доларів**, з них 5 млн власних коштів і 6 млн партнерського фінансування згідно з останнім опублікованим [звітом](#) від червня 2024.

Зокрема, Європейський союз виділив два гранти по 2 млн євро, Getty Foundation – 1 млн доларів, US State Department – 645 тис. доларів, Principality of Monaco – 40 тис. євро. Пріоритетами фінансування були засоби захисту музеїв, бібліотек та архівів, документація та 3d сканування руйнувань об'єктів нерухомої спадщини, стабілізація і терміновий захист таких об'єктів, фінансова підтримка фахівців.

Ukraine Art Aid Center/Центр допомоги мистецтву України станом на липень 2023 року [отримав пожертви](#) на суму близько **3,2 мільйона євро** (зокрема від уряду Німеччини). Станом на початок 2025 громадська організація передала пакувальні матеріали і обладнання більш як 500 музеям.

[World monuments fund.](#) На липень 2023 року з публічних джерел відомо, що організація виділила **2,3 млн доларів**. Допомога триває і переважно спрямована на відновлення будівель.

[US State Department.](#) Під час розмови українських дієвців культури з департаментом спадщини в серпні 2024 року було озвучено суму допомоги в розмірі **10,5 млн доларів**. Кошти спрямували на захист та відновлення пошкоджених об'єктів культурної спадщини та колекцій, оцифрування архівів та зміцнення державно-приватного партнерства з громадянським суспільством в Україні.

[Partnership Fund for a Resilient Ukraine/Фонд “Партнерство за сильну Україну”.](#) PFRU – це багаторічна мультидонорська програма, ініціатором і координатором якої є Велика Британія, з бюджетом до 35 млн фунтів стерлінгів (розмір британського внеску – 11,5 млн фунтів стерлінгів). **1 млн фунтів** було виділено за фактично два роки функціонування програми Культура та ідентичність, що передбачала виділення мікрогрантів і проведення нетворкінгових та освітніх подій для дієвців культури з прифронтових громад.

[Посольський фонд США](#) на збереження культурної спадщини.

З 2001 року фонд AFSP надав понад 1,7 мільйона доларів у 18 проєктів реставрації культурної спадщини в Україні станом на 2021 рік.

Впродовж 2022 - 2024 рр. щорічно Посольський фонд США виділяв 500 тис. доларів на проєкти з відновлення культурної спадщини терміном до 5 років і вартістю від 10 до 500 тис. доларів.

Програма Фонду AFSP має на меті збереження історичних будівель та пам'яток, археологічних об'єктів, музейних колекцій, форм вираження традиційної культури, а саме мов корінних народів та ремесел.

Наразі невідомо, чи буде реалізовано програму в 2025 році, хоча конкурс проєктів відбувся.

Проєкти, реалізовані в рамках програми AFSP. Національний університет «Києво-Могилянська Академія» (\$405,000, 2019) – Реставрація Староакадемічного корпусу НаУКМА, 18 ст., Львівський історичний музей (\$275,000, 2016) – Збереження будинку Альберті 16 сторіччя («Чорної кам'яниці») на площі Ринок у Львові., Національний заповідник «Замки Тернопілля» (\$155,270, 2015) – Збереження Вишневецького палацу, 15 ст., Національний заповідник «Хортиця» (\$69,170, 2014) - Реставрація двох старовинних козацьких суден 18 та 19 ст., Переможець конкурсу: «Інститут міста Дрогобича» (\$85,000, 2013) – збереження фресок дерев'яної церкви святого Юра, 15 ст. та ін.

Велика реставрація – державна програма фінансування реставрації культурної спадщини.

Станом на серпень 2020 року зі 130 тисяч культурних пам'яток, які були підпорядковані Мінкульту, понад 80% потребували невідкладного ремонту та відновлення.

Державна програма "Велика Реставрація" на перші 4 роки від запуску передбачала близько **55 мільярдів гривень (1,785 млрд євро)**.

"Велика Реставрація" – проєкт, який передбачав протиаварійні роботи, реставрацію та відновлення культурних пам'яток на території України.

2021 рік. Було виділено **711,1 млн грн (приблизно 23 млн євро)**. Відібрали 57 проєктів для реалізації та виділили на них кошти. Із них – 31 об'єкт державної форми власності (435,7 млн грн), а 26 – об'єкти комунальної форми власності (275,4 млн грн). Серед них такі знакові об'єкти, як Одеська філармонія, Національний художній музей та Консерваторія Чайковського у Києві, Костел у Підгірцях, комплекс на Хортиці, Хотинська фортеця.

Впродовж наступних 3 років міністерство планувало розширити проєкт "Велика Реставрація" до 150 об'єктів.

Програма не була реалізована у зв'язку з початком повномасштабного вторгнення Росії проти України та відповідним переведенням всіх видатків розвитку на зміцнення обороноздатності держави і забезпечення функціонування критичної інфраструктури.

Фінансування з Державного бюджету України на 2025 рік

3801280 0829 (КПКВК ДБ) Фонд розвитку закладів загальнодержавного значення, в тому числі їх будівництво.

2024 рік – 261 884,3 тис. грн зі спеціального фонду не були використані.

Бюджетний запит на 2025–2027 роки:

2025	2026	2027
259 141,0 тис. грн	154 688,3 тис. грн	159 119,3 тис. грн

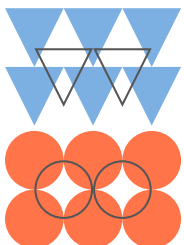
Джерело надходжень – плата за ліцензії у сфері діяльності з організації та проведення азартних ігор і за ліцензії на випуск та проведення лотерей.

Отже, на період 2025 –2027 МКСК розраховує на 834 832,9 тис. гр. бюджетного фінансування (18, 55 млн євро).

Завдання бюджетної програми:

Проведення реставрації, консервації, ремонту на пам'ятках культурної спадщини, у тому числі замках, інших фортифікаційних, оборонних, палацово-паркових комплексах, реконструкції, капітального ремонту, будівництва, благоустрою об'єктів культурного призначення та інших об'єктів державної форми власності, які будуть реалізовані в рамках програми "Велике будівництво", розроблення відповідної проектної документації та придбання основних засобів підприємствами, установами і організаціями, що належать до сфери управління МКСК.

3811070 Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на реалізацію проектів ремонтно-реставраційних та консерваційних робіт пам'яток культурної спадщини, що перебувають у комунальній власності". Програму скасовано.

Публічні інвестиції

28 лютого 2025 року відбулося сьоме засідання Стратегічної інвестиційної ради під головуванням Прем'єр-міністра України Дениса Шмигала. Кабінет Міністрів затвердив [Секторальні портфелі публічних інвестиційних проєктів](#) на основі Єдиного проєктного портфеля публічних інвестицій (SPP). Це рішення визначає пріоритетні напрями інвестування та сприяє ефективному використанню ресурсів для відновлення країни.

Затверджені секторальні портфелі об'єднують пріоритетні проєкти у стратегічно важливих сферах:

- соціальний напрямок (житло, освіта, охорона здоров'я, соціальний захист);
- інфраструктура (енергетика, транспорт, водопостачання);
- гуманітарне розмінування;
- розвиток системи надійних укриттів.

Серед пріоритетних сферу захисту та відновлення культурної спадщини не визначено.

В [Єдиному проєктному портфелі публічних інвестицій \(SPP\)](#) фігурують два проєкти, в яких головним розпорядником коштів виступає Міністерство культури. Йдеться про будівництво фондосховища Національного музею народної архітектури та побуту України, Київ та нове будівництво споруди подвійного призначення (із захисними властивостями протирадіаційного укриття) місткістю 200 осіб, проєкт повторного використання, Запоріжжя.

Інструмент державного менеджменту системи відновлення.

Державна екосистема управління відновленням DREAM — єдиний цифровий інструмент для відбудови громад. Пріоритет — відновлення критичної інфраструктури, довгострокова відбудова та модернізація.

DREAM забезпечує прозорість на всіх етапах реалізації проєктів: від створення й пріоритизації до фінансування, закупівель та імплементації. Платформа містить перелік пріоритетних для Уряду України проєктів, узгоджених із RDNA (оцінкою шкоди та потреб), а також фіксує підтримку від партнерів. Вона інформує громадян і забезпечує централізований облік усіх програм — бюджетних, кредитних, грантових, волонтерських тощо.

Користувачі мають доступ до показників ефективності, щоденних звітів за секторами, громадами й фінансовими програмами. Система також передбачає оцінку ризиків на різних рівнях — для підвищення ефективності та мінімізації корупції. Також діє центр підтримки та навчання користувачів роботи з платформою і процесами відновлення.

Ця IT- екосистема могла би бути корисним інструментом для відновлення сектору культурної спадщини, але він не є пріоритетним у державній стратегії відновлення. Отже, проєкти не можуть розраховувати на державні кошти, лише на донорські.

Інвестиції у відновлення нерухомої культурної спадщини від приватних власників та концесії

Кейси:

1. Палац Гредлів

У липні 2024 року [завершився перший етап](#) реставрації палацу Гредлів у місті Сколе Львівської області. Приміщення палацу перебуває у довгостроковій оренді НПП “Сколівські Бескиди” і в майбутньому має стати осередком екоосвіти та візитною карткою Сколівських Карпат. Окрім офісу національного парку, в пам’ятці планують облаштувати еколого-освітній візит-центр, кафе-ресторан, гостьові кімнати та інші простори, корисні для громади.

Було виділено близько **400 000 євро**, які надав приватний німецький донор **через Франкфуртське зоологічне товариство**. Кошти покрили розробку проектно-кошторисної документації, матеріали покрівлі, роботу підрядників та лісоматеріали, 90% яких були надані НПП “Сколівські Бескиди”.

Наразі також завершується розробка проектно-кошторисної документації на поточний ремонт всього палацу та системи опалення. Наступним етапом робіт стане розробка концепції палацу та детальне пропрацювання його функцій.

2. Палац Жевуських-Лянцкоронських в Роздолі, Львівська область, Пам’ятка архітектури, зведена у 1740 році

Площа головної будівлі сягає близько 4000 м², іншої – площею 1308 м², господарський корпус, майстерня і пральня, склад, два гаражі й котельня. Всі ці будівлі розташовані на земельній ділянці площею 6,5 га, яка є фактично парком. Вартість придбання приватним власником на аукціоні – 17 млн грн. Загальний бюджет проєкту комплексної ревіталізації оцінюють у 10 млн доларів.

Серед можливих варіантів використання після відновлення – створення сучасного реабілітаційного центру для військових, відкриття приватної школи англійського типу або п’ятизіркового готелю.

В Україні неодноразово намагалися підрахувати всі палаці та замки, що розташовані на її території. У різних дослідників виходили різні цифри – від 3 000 до 6 000. Лише на одній Львівщині приблизно 80 великих історико-культурних пам’яток, які перебувають у критичному стані.

Інвестиції місцевої влади і державна підтримка

Церква Святої Трійці у Жовкві, Львівська область, споруджена 1720 року, одна з восьми дерев'яних храмів України, які входять до спадщини ЮНЕСКО. [Відновлення церкви](#) розпочалося 2019 року, на 2 роки було призупинене, наприкінці 2022 року було виділено на нього 10,5 млн. грн. з державного бюджету. Заплановані реставраційні роботи завершили влітку 2023. Крім будівлі, реставрували також іконостас (50 ікон) в ННДРЦ - окремому джерелі державного фінансування.

Малієвецький палац на Хмельниччині наприкінці 2021 року отримав музейний статус садиби, яка до цього у радянський час була дитячим туберкульозним санаторієм. В результаті активістка, яка залучила донорські кошти та волонтерів, очолила музей, а місцева влада провела до пам'ятки асфальтовану дорогу, що сприяло розвитку туризму. Музей активно реалізовує різноманітні програми, які дозволяють покривати поточні витрати, але все ж потребує капітальних інвестицій у повноцінну реставрацію.

Досвід концесії

[Концесія](#) — форма державно-приватного партнерства, коли держава передає концесіонеру право на будівництво, реконструкцію чи управління об'єктом, а також надання суспільно значущих послуг. Концесіонер бере на себе більшість операційних ризиків, зокрема попиту та/або пропозиції.

У 2010 році Львівська ОДА передала на 49 років у концесію палац Урбанських-Потоцьких у селі Тартаків. Приватний підприємець Ігор Новосад планував створити туристичний центр, але через бюрократію так і не розпочав реставрацію. [Договір розірвали у 2024 році](#). Аналогічна ситуація склалась із **замком у Старому Селі**, переданим у концесію ТОВ "Кріс", яке представляв львівський бізнесмен Михайло Риба.

Водночас є й успішні приклади: **замок у Радомислі (Житомирщина)** та орендований із 2002 року **замок у Чинадйовому**, який відновлює художник Йозеф Бартош.

"Причин невдачі концесії чимало, основна ж полягає в тому, що концесіонер не може виконати взятих на себе зобов'язань, і насамперед – через переоцінювання своїх фінансових можливостей. Ще одна загроза концесії – це залучення недостатньо кваліфікованих працівників для відновлення пам'ятки. Через це навіть за наявності фінансових ресурсів для відбудови, історична та культурна унікальність пам'ятки нищиться. Досі ж немає напрацьованих механізмів контролю за тим, як концесіонер відновлює та утримує пам'ятку"

– висновки дослідження ["Що робить концесію \(не\)успішною"](#)
[проекту ReHerit](#)

Висновки

Культурна спадщина, як об'єкти, так і інституції, працівники сектору, впродовж цього часу від здобуття Незалежності України не була пріоритетом у фокусі уваги державної політики, органів влади і не мала релевантних потребам видатків державного бюджету.

Попри точкову допомогу донорських ініціатив та спорадичні ініціативи держави, системна робота зі збереження, відновлення та розвитку культурної спадщини на стратегічному національному рівні не відбувалася. Не було розроблено та створено інструментів політик, що б сприяли цьому процесу.

Реставрація історичних будівель, які перебувають переважно на державному або комунальному утриманні, часто триває довше, ніж політичні цикли. Соціальні потреби гостріше артикулюються суспільством, аніж культурні. Економічна та політична турбулентність, війна, що триває вже 11 років, не сприяли пріоритезації сектору культурної спадщини, який переважно знаходиться на балансі держави або громад. Працівники цієї галузі отримують найнижчі зарплати (у більшості музейників і пам'яткоохоронців на рівні 8 тис. гривень). Бракує експертних інституцій, фахівців, ресурсів реалізовувати довготермінові і вартісні проєкти, як із реставрації, так і з розвитку. У процесі децентралізації ситуація в секторі стала ще складнішою. Громадам бракує ресурсів утримувати спадщину і компетенцій для її осмислення та інтеграції в локальну економіку.

Руйнівні наслідки війни — знищення пам'яток, закриття та релокація музеїв — стали важким тягарем для громад і держави, посиливши втрати людського капіталу.

Культурна спадщина України є частиною європейської спадщини й потребує спільного вивчення, включення в академічний дискурс і туристичні маршрути ЄС. Вона формує національну та локальну ідентичність, впливає на бажання повертатися додому, надихає тих, хто був змушений виїхати.

Відновлення спадщини — це ресурс розвитку регіонів, що приймають ВПО та бізнес. Воно створює робочі місця, стимулює інвестиції, згуртовує громади.

Відновлення і збереження культурної спадщини у відповідності до принципів нового європейського Баухаусу є вагомим компонентом відродження України і її Європейської інтеграції.

У [Стратегії культури 2025-2030](#), яка була затверджена Кабінетом міністрів України 28 березня 2025 року і кореспондується з Програмою фінансової підтримки України від Європейського Союзу - [Ukraine Facility](#), збереження і відновлення культурної спадщини є однією із стратегічних цілей. Для досягнення цієї цілі урядом заплановано створення Координаційної платформи з питань залучення міжнародної допомоги для відновлення культурної спадщини. Саме пошук інструментів сталої і солідарної міжнародної підтримки є метою нашої ініціативи. У повоєнний період ці дієві інструменти органічно трансформуються у державний Фонд культурної спадщини.